Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Lausunto 20.2.2024

Pekka Vasara
SM/PO

Hallintovaliokunta
Sisäministeriön lausunto asiaan U 87/2023 vp

U 87/2023 vp, valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi poliisiyhteistyön tehostamiseksi ihmissalakuljetuksen ja ihmiskaupan ehkäisemisessä, havaitsemisessa ja tutkimisessa sekä Europolin tuen tehostamiseksi tällaisten rikosten ehkäisemisessä ja torjumisessa, sekä asetuksen 2016/794 muuttamisesta

Sisäministeriön lisäselvitys

Hallintovaliokunta on pyytänyt sisäministeriöltä kirjallista lisäselvitystä koskien neuvoston lainvalvontatyöryhmän (LEWP) kokouksesta (16.2.2024) saatuja tietoja komission ehdotuksesta asetukseksi poliisiyhteistyön tehostamiseksi ihmissalakuljetuksen ja ihmiskaupan ehkäisemisessä, havaitsemisessa ja tutkimisessa sekä Europolin tuen tehostamiseksi tällaisten rikosten ehkäisemisessä ja torjumisessa, sekä asetuksen 2016/794 muuttamisesta. Sisäministeriö kiittää mahdollisuudesta jatkolausua asiassa ja esittää seuraavat lisätiedot asetusehdotuksesta:

Neuvoston pj-maa Belgia oli huomioinut jäsenmaiden välisten aiempien keskustelujen perusteella, ettei asetusehdotuksen vastaanotto ole ollut pelkästään myönteinen. Tästä syystä pj toivoi kokouksessa ennakkoon toimittamiensa kysymysten avulla jäsenmailta vastauksia ja selkeyttä sitä koskien, mitä komission ehdotuksista ne olisivat valmiita kannattamaan ihmissalakuljetuksen ja ihmiskaupan torjumisen tehostamiseksi. Samalla pj-maa toivoi näkemyksiä niistä kohdista, jotka eivät toisi jäsenmaiden mielestä lisäarvoa nykytilanteeseen nähden. Pj-maa tulee keskustelujen perusteella arvioimaan, kannattaako artiklakohtaiseen asetusehdotuksen käsittelyyn edetä.

LEWP-kokouksen perusteella jäsenmaat ovat yksimielisiä siitä, että ihmissalakuljetuksen ja ihmiskaupan vastaista työtä tulee tehostaa ja Europolin kyvykkyyksiä vahvistaa. Jäsenmaiden välillä oli kuitenkin näkemyseroja siitä, onko Euroopan unionin lainvalvontayhteistyövirastosta annettuun asetukseen (EU) 2016/794 (jatkossa Europol-asetus) tehtävät lainsäädäntömuutokset oikea tapa päästä tavoitteeseen tilanteessa, jossa Europol-asetusta on viimeksi päivitetty vuonna 2021. Pitkälti kyse on myös Europolin asemasta saada itse päättää, mitä rikollisuuden aloja se kulloinkin priorisoisi torjuntatyössään. Jäsenmaiden huolena on ollut, voiko yhden rikosalan priorisointi ja sen torjuntaan keskittyvän keskuksen tehtävistä sääntely olla pois muiden rikosalojen ja muiden Europolin alaisten virastojen toiminnasta.

Komission mukaan Europolin ihmissalakuljetuksen torjuntaan keskittyvän keskuksen (EMSC-keskus) toiminnan tehostaminen hyödyttäisi myös muita virastoja ja rikostorjuntaa kokonaisvaltaisesti mm. tiedonvaihdon ja operatiivisen yhteistyön tehostamisen seurauksena. Komissio lähtee siitä, että jäsenmaat ovat halunneet tehostaa ihmissalakuljetuksen ja ihmiskaupan torjuntaa, ja että Europolin rahoituksen lisäämisen edellytyksenä on sen lakisääteisten tehtävien lisääminen. Näin ollen Europolin toimintaa ja rahoitusta on vaikea tehostaa ilman riittäviä kirjauksia lainsäädäntöön.

Moni jäsenmaa piti tiedonvaihdon tehostamista ehdotetulla tavalla tarpeettomana viitaten jo olemassa oleviin velvoitteisiin nykyisessä Europol-asetuksessa sekä lainvalvontaviranomaisten välisestä tietojenvaihdosta annetussa direktiivissä (nk. tietojenvaihtodirektiivissä). Joukossa oli myös maita, jotka yleisesti tukivat tietojenvaihdon tehostamista. Myös Suomessa on ehdotuksen kansallisessa arviointityössä huomioitu, että tietojenvaihtoa koskevassa sääntelyssä voisi olla tehostamisen varaan, sillä kaikki jäsenmaat eivät ole toimittaneet samalla volyymilla Europolille rikoksentorjunnan kannalta oleellisia tietoja. Suomi tiedusteli LEWP-kokoukselta komissiolta lisätietoja, ulottuisiko nyt ehdotettu sääntely biometristen tietojen hyödyntämisen osalta vain rikoksesta epäiltyihin, vai kenties laajemmalle. Komission vastauksen mukaan Europolilla on jo nyt oikeusperusta biometristen tietojen osalta, mutta ongelmana on se, ettei Europol voi tehokkaasti prosessoida biometrisiä tietoja.

Asetusehdotus pitää sisällän myös jäsenmaille sisältävän velvoitteen luoda Europolin toimintoihin eräänlaisen asiantuntijareservin. LEWP-kokouksen perusteella monet jäsenmaat vastustavat tällaisen reservin perustamista. Suomi pyrki kokouksessa saamaan komissiolta lisätietoja siitä, miten asiantuntijareserviä olisi tarkoitus konkreettisesti käyttää, ja mikä olisi tällaisen toiminnon tuoma lisähyöty. Vastauksessaan komissio taustoitti kertomalla, että jäsenmaat ovat toivoneet Europolilta nopeaa kyvykkyyttä kriisitilanteissa. Tämä rakennelma on luotu sitä varten. Asiantuntijoiden kokoaminen operatiivisiin tukitehtäviin on komission mukaan hyvin hidasta. Asiantuntijareservin kokoamin vastaisi tähän haasteeseen ja toisi valmiuden toimia nopeammin, mikäli jäsenmaat katsovat tiivistää operatiivista yhteistyötä yksittäisissä tilanteissa.

Jäsenmaiden muodostamien operatiivisten työryhmien (*nk. operational task force)* mallin sementoiminen lainsäädäntötasolle ei saanut laajaa kannatusta jäsenmaiden kesken. Jäsenmaat kokevat, että operatiivinen yhteistyön malli toimii jo nyt hyvin, ja liika sääntely saattaisi viedä toiminnolta sen tarvitsemaa joustavuutta. Vertailukohtaa haettiin Euroopan monialaisesta rikosuhkien torjuntafoorumista (ns. EMPACT), jota ei ole haluttu institutionalisoida lainsäädännöllä, jotta rikostorjunta pysyisi riittävän ketteränä. Komission viittasi vastauspuheenvuorossaan operatiivisten työryhmien luonteeseen sellaisena toimintana, jolla tulisi olla oikeusperusta ja erillinen säädös. Epäselväksi jäi, mihin nykyinen toimintamalli on komission mukaan perustunut.

Sen sijaan ehdotuksen ulottuvuus Europolin roolin vahvistamisesta unionin rajoittavien toimenpiteiden (*restrictive measures*) rikkomiseen liittyvien rikosten torjunnassa jakoi jäsenmaiden mielipiteitä. Suomessa asiantuntijatasolla on huomioitu, että pakoterikosten määrä on valtava ja Europolin mukaan saaminen yhteistyön piiriin olisi tärkeää. Näin Europolin palvelut saataisiin selkeästi ja kattavasti käyttöön näitä rikoksia koskevissa rikostorjuntatoimissa.

Tiivistetysti voidaan todeta, että jäsenmaiden enemmistö ei tue Europolin alaisen EMSC:n roolin vahvistamista Europol-asetusta päivittämällä, asiantuntijareservin perustamista tai operatiivisen työryhmien sementoimista lainsäädäntötasolle. Kannoissa tiedonvaihdon tehostamista sekä Europolin roolin vahvistamista unionin rajoittavien toimenpiteiden rikkomiseen liittyvien rikosten torjunnassa esiintyy enemmän hajantaa. Puolestaan moni jäsenmaa olisi valmis viemään ehdotettua sääntelyä vapaaehtoisempaan suuntaan velvoittavan toiminnan sijaan. Monissa puheenvuoroissa korostui Europolin

hallintoneuvoston merkitys, kun Europolin rikostorjunnan tehostamista mietitään.

Kirkkokatu 12, Helsinki
PL 26, 00023 Valtioneuvosto
Vaihde 0295 480 171 | kirjaamo.sm@govsec.fi | www.intermin.fi